



บทที่ ๕

การวิเคราะห์เชิงวิจักษ์

ในบทนี้จะกล่าวถึงการวิเคราะห์ในอีกลักษณะหนึ่งคือ การวิเคราะห์เชิงวิจักษ์ ซึ่งเป็นกรวิเคราะห์จากการรวบรวมเอกสารต่าง ๆ และเพื่อเป็นการป้องกันและลดอคติในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ยึดถือแนวความคิดเรื่องข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นจากการวิจัยเป็นกรอบอ้างอิงในการวิเคราะห์ ผลของการวิเคราะห์เชิงวิจักษ์นี้จะทำให้สามารถทราบประเด็นต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้นด้วยเหตุผลส่วนตัวของผู้วิจัยเองก็คือ ผู้วิจัยถือว่างานวิจัยใด ๆ ในทางสังคมศาสตร์นั้นเป็นงานวิจัยที่มีตัวแปรมากมายไม่มีตัวแปรใดตัวแปรหนึ่งที่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ได้ทั้งหมดและจากข้อจำกัดของตัวเลขที่บางครั้งก็ไม่อาจอธิบายพฤติกรรมบางอย่างของมนุษย์ได้อย่างละเอียด ฉะนั้นในการวิจัยนี้เพื่อเป็นการยืนยันผลบางอย่างของการวิเคราะห์เชิงประจักษ์ของบทที่แล้ว ผู้วิจัยจึงทำการวิเคราะห์ในเชิงวิจักษ์ด้วยเพื่อทดสอบว่า แบบจำลองการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่ของเลนินเนอร์นั้นจะใช้ได้กับกรณีของประเทศไทยหรือไม่และอย่างไร ผู้วิจัยจะจำแนกประเด็นในการวิเคราะห์ออกเป็นสองประเด็น คือ

๑. ตัวแปรการมีส่วนร่วมทางการเมืองและเศรษฐกิจ
๒. การนำตัวแปรจากแบบจำลองการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่ของเลนินเนอร์มาใช้อธิบายการพัฒนาประเทศไทย

ตัวแปรการมีส่วนร่วมทางการเมืองและเศรษฐกิจ

สำหรับตัวแปรนี้ในการศึกษาของเลนินเนอร์ ๆ ใช้ตัวแปรการเลือกตั้งโดยถือเกณฑ์การไปเลือกตั้ง ๕ ครั้งหลังสุดของประชาชน ในการวิจัยนี้ก็ใช้ตัวแปรการเลือกตั้งเช่นกัน โดยใช้อัตราของผู้ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในช่วงแผนพัฒนา ซึ่งมีอยู่ ๕ ครั้ง ผลของการวิเคราะห์เชิงประจักษ์พบว่า ตัวแปรการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นไม่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรอื่น ๆ ที่เลือกมาศึกษาซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของโมเชลและศิริชัย ศิริกายะ ที่พบว่าตัวแปรการมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรอื่น ๆ ในการพัฒนาประเทศ

ศิริชัย ศิริกายะ (๒๕๒๕ : ๑๓๓-๑๓๖) ทำการศึกษาเรื่องสื่อมวลชนเพื่อการพัฒนาในเขตเมืองปทุมธานี (เขตคลองหลวง-ธัญบุรี) พบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง ไม่มีความสัมพันธ์และสามารถอธิบายกับตัวแปรการทำให้เป็นเมือง การศึกษา และการเปิดรับสื่อมวลชนได้

โมเชล พบว่า การขยายตัวของชุมชนนครมีความสัมพันธ์เชิงลบกับการเข้าร่วมทางการเมืองของประชาชน สาเหตุอาจเป็นเพราะว่า ในต่างจังหวัดการสื่อสารแบบตัวต่อตัวมีส่วนชักจูงให้ประชาชนไปลงคะแนนกันมากและการที่ลงคะแนนเสียงในที่สาธารณะ ประชาชนต่างจังหวัดมักถือว่าการชุมนุมคล้ายกับงานมหกรรมอย่างหนึ่ง (บุญเลิศ ศุภกสิณ ๒๕๒๗ : ๕)

ระวีวรรณ ประกอบผล (๒๕๒๕ ข : ๓) ได้เสนอความคิดไว้ในรายงานการประยุกต์แนวความคิดของเลนินเนอรักับกรณีของประเทศไทยไว้ว่า " ในขั้นตอนสุดท้ายของแบบจำลองของเลนินเนอรันั้น คือ การมีส่วนร่วมทางการเมือง สำหรับกรณีของประเทศไทยแล้วดูไม่เป็นไปตามที่เลนินเนอรัเห็นเอาเสียเลย อาทิ การไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งคราวที่แล้ว (๒๕๒๒...ผู้วิจัย..) ของประชาชนในกรุงเทพมหานครซึ่งมีสภาพความเป็นเมืองใหญ่ มีอัตราการรู้หนังสือสูงและการมีส่วนร่วมในสื่อมวลชนสูง กลับมีอัตราการไปลงคะแนนเสียงต่ำ วัดได้เพียง ๘.๕ % ของคนกรุงเทพฯทั้งหมด การมีส่วนร่วมทางการเมืองต่ำจึงน่าจะเป็นประเด็นที่ควรนำมาพิจารณาย้อนกลับไปถึงตัวแบบของเลนินเนอรัที่น่าจะใช้ไม่ได้กับกรณีของประเทศไทย เพราะว่ามีได้เป็นไปในลักษณะที่ว่าจะทำให้เกิดประชาธิปไตยแต่อย่างใด หรืออาจกล่าวได้ว่า ประเทศที่พัฒนาและทันสมัยอาจไม่จำเป็นต้องมีระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย แนวความคิดเช่นว่านี้พิสูจน์ได้จากทั้งประเทศในระบบกึ่งเสรีและระบบคอมมิวนิสต์ ในระบบกึ่งเสรีที่ประชาชนไม่มีประชาธิปไตยอย่างเต็มที่แต่มีการเจริญก้าวหน้า อาทิเช่น สิงคโปร์ เป็นต้น ประเทศคอมมิวนิสต์ที่ไม่ได้มีประชาธิปไตยแต่ก็พัฒนาได้ ดังนั้นในกรณีของประเทศไทยเราก็น่าจะพิจารณาได้ว่า การพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยที่เป็นการขยายตัวและเปลี่ยนแปลงจากระบบเกษตรกรรมมาเป็นระบบอุตสาหกรรมนั้นอาจจะมี "ระดับ" ของการพัฒนาเกิดขึ้น (ถ้าวัดจากการเพิ่มของรายได้ประชาชาติหรืออัตราการรู้หนังสือ) แต่เป็นการพัฒนาเฉพาะส่วนที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเมืองและไม่เกี่ยวกับประชาธิปไตยเพราะถ้าวัดจากการมีส่วนร่วมในทางการเมืองของประชาชน

โดยส่วนรวมแล้ว ประเทศก็จะไม่มีการพัฒนาหรือมีก็ไม่เป็นไปตามแนวความคิดของเดินเนอร์

จากงานวิจัยในลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารกับการพัฒนาประเทศของนักวิชาการต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วก็ให้แนวความคิดที่เหมือนกันคือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นไม่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรอื่น ๆ สำหรับการพัฒนาประเทศไทย มีผลการวิจัยชิ้นหนึ่งที่ยืนยันได้ว่าตัวแปรการมีส่วนร่วมทางการเมืองหรือการเลือกตั้งนั้นไม่อาจเป็นตัวแปรที่ใช้ในการทำนายหรืออธิบายการพัฒนาประเทศไทยได้ พรศักดิ์ ยองแก้ว และ สุจิต บุญบงการ (๒๕๒๕: ๕๕) ได้ทำการวิจัยเรื่องพฤติกรรมการเลือกตั้งของคนไทยพบว่า " ความแตกต่างที่สำคัญคือ ในประเทศไทยคนที่มีการศึกษาคำอยู่ในฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำและอยู่ในชนบทไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งมากกว่าคนที่อยู่ในฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูงและอยู่ในเขตเมือง นอกจากนั้นการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งไม่ใช่เป็นเรื่องของการผลักดันให้มีการดำเนินนโยบายสอดคล้องกับผลประโยชน์ของผู้เลือกตั้ง แต่เป็นเรื่องของหน้าที่พลเมือง ดังนั้นการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งจึงเป็นเรื่องของการถูกชักจูง (mobilized) มากกว่าจะไปเพราะมองเห็นคุณค่าและความสำคัญของการเลือกตั้ง ผู้วิจัยได้รวบรวมสถิติการเลือกตั้งในช่วงแผนพัฒนามาแสดงให้เห็นเพื่อเป็นการสนับสนุนผลการวิจัยของนักวิชาการทั้งสองท่าน จากตารางจะแสดงให้เห็นอัตราการไปลงคะแนนเสียงระหว่างคนกรุง เทพมหานครกับคนต่างจังหวัดนั้นแตกต่างกันมากน้อยแค่ไหน

ตารางที่ ๓๒ อัตราการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

ครั้งที่	ทั้งประเทศ	กรุงเทพ	ต่างจังหวัด
๑) ๑๐ ก.พ. ๒๕๑๒	๔๕.๑๖	๓๕.๓๔	๕๐.๒๕
๒) ๒๖ มี.ค. ๒๕๑๔	๔๗.๑๗	๓๓.๖๔	๔๔.๕๘
๓) ๔ เม.ย. ๒๕๑๕	๔๓.๘๘	๒๕.๐๕	๔๕.๔๓
๔) ๒๒ เม.ย. ๒๕๒๒	๔๓.๘๐	๑๘.๔๕	๔๖.๔๔
๕) ๑๘ เม.ย. ๒๕๒๖	๕๐.๗๖	๓๒.๕๗	๕๓.๐๐

แหล่งที่มา : กองการเลือกตั้ง กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

จากการศึกษางานของนักวิชาการต่าง ๆ และการวิเคราะห์เชิงประจักษ์ใน
บทที่แล้ว ผู้วิจัยสรุปได้ว่า " ตัวแปรการมีส่วนร่วมทางการเมืองหรือการเลือกตั้งนั้นใช้ใน
การพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างสื่อมวลชนกับการพัฒนาประเทศไม่ได้ ด้วยเหตุผลที่สำคัญ
ก็คือ คนไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเพราะถูกชักจูงมากกว่าการไปลงคะแนนเสียงเองเพราะ
มองเห็นคุณค่าและความสำคัญของการเลือกตั้ง "

เมื่อตัวแปรการมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่ใช่ส่วนสำคัญของการพัฒนาประเทศ
สำหรับกรณีของประเทศไทยแล้วตัวแปรที่น่าจะนำมาพิจารณาแทนการมีส่วนร่วมทางการเมือง
ตามแนวความคิดของชแรมม์และรักเกลส์ ศิริชัย ศิริกายะและระวีวรรณ ประกอบผล ก็คือ
ผลผลิตต่อหัว หรือรายได้ต่อหัว ในที่นี้ใช้ชื่อว่า สถานภาพทางเศรษฐกิจ ซึ่งจะใช้เป็นตัวแปร
ในการอธิบายการมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจ ผู้วิจัยจึงอาจกล่าวได้ว่า การพัฒนาประเทศของ
ไทยนั้นน่าจะพิจารณาชั้นตอนต่าง ๆ ของการพัฒนาว่านำไปสู่การมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจซึ่ง
หมายถึงการกินที่อยู่ดีของประชาชนนั่นเอง

ชแรมม์และรักเกลส์ได้กล่าวถึงตัวแปรทางเศรษฐกิจนี้ว่า " เงินเนอร์ไม่ได้
คำนึงถึงตัวแปร เกี่ยวกับรายได้ของบุคคลในงานวิจัยของเขา " ชแรมม์และรักเกลส์พบว่า
" ผลผลิตต่อหัวหรือรายได้ต่อหัวและความเป็นเมืองเป็นสาเหตุให้เกิดการอ่านออกเขียนได้
โดยผลผลิตต่อหัวมีค่าสหสัมพันธ์กับการอ่านออกเขียนได้ในประเทศที่มีระดับความเป็นเมือง
๑๐-๒๕ % สูงกว่าค่าสหสัมพันธ์ระหว่างความเป็นเมืองกับการอ่านออกเขียนได้เสียอีก
(๐.๓๕ ต่อ ๐.๒๑) นอกจากนี้ผู้วิจัยทั้งสองยังพบอีกว่าผลผลิตต่อหัวยังคงมีสหสัมพันธ์
อย่างสูงกับจำนวนจำหน่ายหนังสือพิมพ์และจำนวนเครื่องรับวิทยุต่อประชากรพันคนต่อไปอีก
แม้ภายหลังจากที่ความเป็นเมืองไต่บรรจุดั้งสุด (๒๕ %) ของเงินเนอร์แล้ว (เลดีเยร์
เชยประทัม ๒๕๒๔. ๖๓ อ้างจาก Schramm & Ruggels ๑๙๖๓: ๖๔)

ศิริชัย ศิริกายะ (๒๕๒๕: ๑๕๒) ได้เห็นว่าตัวแปรการศึกษาเกี่ยวกับรายได้นั้น
มีผลต่อการเปิดรับสื่อมวลชน แต่ไม่มีผลต่อค่านิยมสมัยใหม่ และการเปิดรับสื่อมวลชนมีผล
โดยตรงต่อค่านิยมสมัยใหม่

จะเห็นได้ว่างานวิจัยทั้งสองชิ้นนี้ให้ความสำคัญต่อตัวแปรการมีส่วนร่วมทาง

เศรษฐกิจโดยพิจารณาจากรายได้เฉลี่ยของประชากร นอกจากนี้ผู้วิจัยจะชี้ให้เห็นความเหมาะสมของการนำตัวแปรนี้มาใช้ในการอธิบายการพัฒนาของประเทศได้จากการพิจารณาสาระสำคัญและวัตถุประสงค์ของแผนพัฒนาทั้งห้าฉบับ จะเห็นได้ว่า รัฐบาลได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ คือ การกินที่อยู่ดีและการกระจายรายได้ของประชากรเป็นอันดับแรก เกริกเกียรติ พิพิธเนลวีธรรม (๒๕๒๒: ๒๓๗-๒๓๘) ก็ได้วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและการเพิ่มขึ้นของประชากรของไทยในหลายทศวรรษที่ผ่านมาโดยสรุปเป็นประเด็นสำคัญ ๆ ได้ดังนี้

ประการแรก การเปิดการค้าขายติดต่อกับต่างประเทศ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๐๐ เป็นต้นมานั้น ได้มีส่วนทำให้เศรษฐกิจของประเทศไทยได้เจริญเติบโตอย่างรวดเร็วทำให้โครงสร้างการผลิตทางเศรษฐกิจได้เปลี่ยนจากระบบเศรษฐกิจแบบผลิตเพื่อเลี้ยงตนเองเป็นเศรษฐกิจแบบผลิตเพื่อการซื้อขายแลกเปลี่ยน และทำให้เงินเข้ามามีอิทธิพลในชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนมากขึ้น อย่างไรก็ตามการเปิดการค้าขายกับต่างประเทศนั้นได้ทำให้เศรษฐกิจของประเทศเผชิญกับการผันผวนซึ่งเกิดจากการเปลี่ยนแปลงภาวะทางเศรษฐกิจของโลกมากขึ้น และทำให้ประเทศไทยต้องพึ่งต่างประเทศมากขึ้น

ประการที่สอง เนื่องจากรัฐบาลมิได้จัดระบบการกระจายรายได้ของสังคมอย่างรัดกุมพอ การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่นำเข้ามาได้ทำให้การผูกขาดในทางเศรษฐกิจมีมากขึ้น และทำให้การกระจายรายได้ของสังคมเลวลง ซึ่งมีผลทำให้คนส่วนใหญ่มีชีวิตความเป็นอยู่ที่เลวลง ผลประโยชน์ที่เกิดจากการพัฒนานั้นจะกระจุกอยู่ในมือของคนกลุ่มน้อยมากขึ้น

ประการที่สาม การยอมรับเอกราชชนกรรมกรใช้จ่ายของชาวต่างประเทศอย่างง่ายดาย และการกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรม ได้ทำให้คนกลุ่มน้อยที่ร่ำรวย สามารถทำการเลียนแบบอย่างการใช้จ่ายที่ฟุ่มเฟือยได้ง่ายขึ้น และได้เป็นแบบอย่างของคนกลุ่มอื่น ๆ ในสังคม โดยการมีสื่อการโฆษณาและการส่งเสริมการขายเป็นตัวกระตุ้น ซึ่งผลของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้คนไทยมีนิสัยรักการใช้จ่ายที่ฟุ่มเฟือยมากขึ้น

ประการที่สี่ การค้นพบและความพยายามที่จะหารายได้เพื่อมาใช้จ่ายในลักษณะที่เพิ่มเพื่อนั้น ได้ทำให้คนจำนวนไม่น้อยขอหาเงินด้วยวิธีง่าย ๆ โดยไม่คำนึงถึงความรับผิดชอบและขนบธรรมเนียมหรือสิ่งที่ค้ำจุนของสังคม ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ ได้ทำให้ความมีระเบียบวินัยและความมีคุณธรรมของประชาชนลดน้อยลง

ประการที่ห้า เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่มิได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ กลไกอำนาจรัฐจึงถูกควบคุมโดยคนกลุ่มน้อย ดังนั้น นโยบายการบริหารประเทศส่วนใหญ่จึงมักจะเป็นไปเพื่อผลประโยชน์ของคนกลุ่มน้อยมากกว่าที่จะเป็นไปเพื่อผลประโยชน์ของคนกลุ่มใหญ่ คนส่วนใหญ่ที่ยากจนหรืออ่อนแอในทางเศรษฐกิจไม่ได้รับการคุ้มครองหรือเหลือจากรัฐบาลอย่างจริงจังซึ่งทำให้คนเหล่านั้นได้รับความเดือดร้อนจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมมากขึ้น

เท่าที่ได้อ่านมาทั้งหมดในบทวิเคราะห์นี้เป็นการชี้ให้เห็นว่า สภาพของสังคมที่เป็นอยู่ในทุกวันนี้ เป็นผลผลิตโดยตรงของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและการเพิ่มขึ้นของประชากรตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา แต่อย่างไรก็ตามเนื่องจากกลไกอำนาจรัฐซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดนโยบายหรือทิศทางของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมนั้นถูกควบคุมโดยกลุ่มผลประโยชน์เพียงส่วนน้อย ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจของไทยที่ผ่านมา จึงเป็นไปในทางที่ทำให้คนส่วนน้อยได้รับประโยชน์จากสังคมมากขึ้นโดยมีคนส่วนใหญ่เป็นผู้รับภาระหรือรับเคราะห์จากการกระทำดังกล่าวนี้ แนวทางการเปลี่ยนแปลงในลักษณะเช่นนี้ ได้ทำให้เกิดการขัดแย้งในสังคมมากขึ้น

จากการขัดแย้งที่เพิ่มมากขึ้น โทวิทย์ กังสนันท์ ไทวิเคราะห์ผลกระทบของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติของไทย ตั้งแต่ ๒๕๐๔ ถึงปัจจุบันโดยมองจากทัศนะพิเคราะห์วิจารณ์ (critical view) ได้สรุปเอาไว้ว่า

การศึกษาและวิเคราะห์โครงสร้างสังคมที่กล่าวมาตั้งแต่ต้นชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่ากระบวนการพัฒนาประเทศไทยได้สร้างและมีผลกระทบที่ทำให้เกิดภาวะวิกฤติหรือความขัดแย้งของโครงสร้างสังคมแต่ละด้าน โครงสร้างวิกฤติดังกล่าวมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด

กับการพัฒนาเชิงประวัติศาสตร์ของการเปลี่ยนแปลงค่านิยมปัจจัยการผลิต และระบบการผลิต ซึ่งเป็นรากฐานของการก่อตัวสังคมในรูปแบบใหม่ที่ขัดแย้งกับโครงสร้างสังคมเดิม นอกจากนี้ การวิเคราะห์โครงสร้างวิกฤตียังชี้ให้เห็นนัย (implications) สำคัญที่เกี่ยวกับแผนพัฒนาประเทศ ๓ ด้าน คือ ประการแรก แผนพัฒนาฉบับต่าง ๆ ที่แล้วมา (แผน ๑ ถึง แผน ๘) ประสบความสำเร็จเกือบโดยสิ้นเชิง เมื่อพิจารณาจากฐานของเป้าหมายและความต้องการทางสังคม ผลของการพัฒนาในรอบของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การเพิ่มขึ้นของรายได้ต่อบุคคล และความเจริญก้าวหน้าด้านวัตถุต่าง ๆ ส่วนใหญ่ตกอยู่ในมือของกลุ่มคนจำนวนน้อยซึ่งเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตและอยู่ในฐานะได้เปรียบในสังคม ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศคือเกษตรกรในภาคชนบทได้รับส่วนแบ่งผลประโยชน์จากการพัฒนาจำนวนน้อยมาก และกลายเป็นชนชั้นเสียเปรียบของสังคม โครงสร้างสังคมไม่ว่าในด้านการพัฒนาชนบท การศึกษา การจ้างงาน และการกระจายรายได้ชี้ให้เห็นฐานะเสียเปรียบของประชากรกลุ่มนี้ โอกาสที่ประชากรกลุ่มนี้จะเขยิบฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของตนให้สูงขึ้นมีน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มผู้ได้เปรียบกลุ่มแรก ประการที่สอง การวิเคราะห์โครงสร้างวิกฤติเน้นย้ำให้เห็นว่าปัจจัยโครงสร้างเป็นตัวกำหนดเงื่อนไขของปัญหาต่าง ๆ ของการพัฒนา การแก้ไขหรือปรับปรุงเชิงเทคนิคกลไกอาจจะบรรเทาหรือลดระดับความรุนแรงของปัญหาลงได้บ้างแต่ไม่สามารถแก้สาเหตุหรือที่ก่อกองปัญหาได้ ดังนั้นการแก้โครงสร้างน่าจะมีความสำคัญมากกว่าและเกิดขึ้นก่อนการแก้ปัญหาระดับชั้นส่วนในกระบวนการพัฒนาประเทศ ประการสุดท้าย การวิเคราะห์โครงสร้างวิกฤตียังเป็นเครื่องชี้ให้เห็นปัญหาที่ท้าทายยุทธศาสตร์การวางแผนพัฒนาประเทศไทย ในรูปแบบเดิมที่ตั้งอยู่บนรากฐานของลัทธิปรัชญาค่อย ๆ เพิ่มขึ้น (incrementalism) ซึ่งให้ความสำคัญกับการปรับเปลี่ยนขั้นส่วนกลไกต่าง ๆ แบบค่อยเป็นค่อยไป เพื่อรักษาสภาพของโครงสร้างและสถาบันสังคมเดิมไว้ การวางแผนพัฒนาตั้งแต่ ฉบับที่ ๑ ถึง ๘ ได้รับอิทธิพลของปรัชญาและแนวความคิดดังกล่าวนี้ และไม่สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้โดยเฉพาะในด้านการพัฒนาชนบท การกระจายรายได้และภาวะการจ้างงาน ดังนั้นรัฐบาลควรจะหาแนวทางการวางแผนเศรษฐกิจและสังคม (social and economic planning) ที่เหมาะสมกับสถานการณ์ และเงื่อนไขที่เป็นจริงของสังคมไทย และทางเลือก (alternative) นี้ ต้องสามารถตอบสนองต่อความต้องการและเป้าหมายเพื่อคนส่วนใหญ่ของประเทศได้ (โกวิทย์ กังสนันท์ ๒๕๒๗ :



ในเมื่อตัวแปรด้านเศรษฐกิจนั้นมีความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงระบบโครงสร้างของสังคมจากที่กล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยก็ยืนยันไ้ว่ามีความเหมาะสมอย่างยิ่งในการนำตัวแปรทางเศรษฐกิจคือ การมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจหรือรายได้ต่อหัวของประชากรมาใช้ในการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างสื่อมวลชนกับการพัฒนาประเทศของไทยในช่วงแผนพัฒนา โดยพิจารณาว่าขั้นตอนต่าง ๆ นั้นนำไปสู่การมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจนั่นเอง

ในการวิเคราะห์เชิงวิจักษณ์ขั้นแรกที่กล่าวถึงตัวแปรการมีส่วนร่วมนั้น ผู้วิจัยเสนอให้มีการพิจารณาตัวแปรการมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจแทนการมีส่วนร่วมทางการเมือง ทั้งนี้จากเหตุผลและงานวิจัยต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผลการวิจัยก็ได้สรุปไว้ในการวิเคราะห์เชิงประจักษ์ในบทที่แล้ว

การนำตัวแปรจากแบบจำลองการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่ของเลนินเออร์มาใช้อธิบายการพัฒนาประเทศไทย

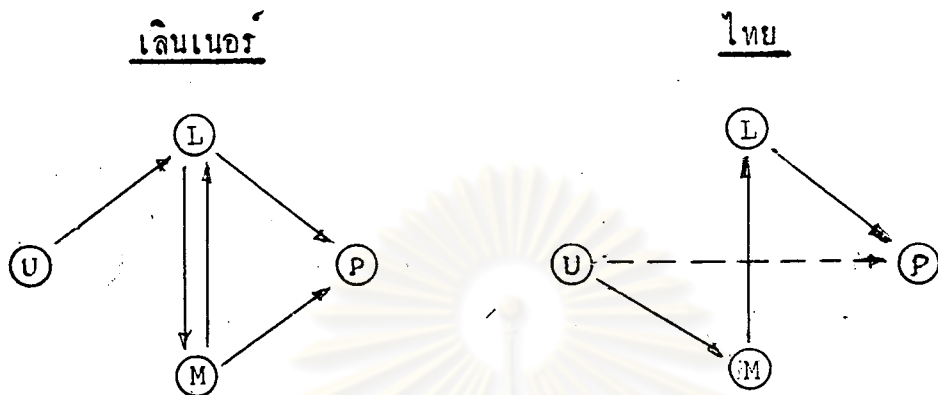
ในการพิจารณาถึงการนำตัวแปรจากแบบจำลองการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่ของเลนินเออร์มาใช้อธิบายการพัฒนาประเทศไทยนั้น ผู้วิจัยขอทำความเข้าใจเบื้องต้นก่อนในประเด็นของแนวความคิดเกี่ยวกับข้อผิดพลาดจากการตีความหมายหรือแปรความหมายของข้อมูลที่กล่าวถึงข้อผิดพลาดเรื่องข้อมูลรวมและข้อมูลย่อยคือ ในการตีความหรือแปรความหมายเราไม่อาจนำเอาข้อมูลย่อยไปอธิบายข้อมูลรวมหรือข้อมูลใหญ่ได้ในกรณีนี้ก็คือลักษณะข้อมูลการพัฒนาประเทศไทยเป็นข้อมูลย่อยคือเป็นข้อมูลประชาชาติเท่านั้นแต่การศึกษาของเลนินเออร์ เป็นข้อมูลระหว่างประเทศที่รวบรวมจาก ๘๓ ประเทศ โดยองค์การ UNICEF ฉะนั้นโดยหลักการของข้อผิดพลาดในการตีความนี้ จึงทำให้ผู้วิจัยไม่อาจนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์เชิงประจักษ์และวิจักษณ์ในส่วนแรกมาปฏิเสธแบบจำลองของเลนินเออร์ได้ ผู้วิจัยเพียงแต่นำแนวความคิดโดยเฉพาะในเรื่องของตัวแปรและทิศทางของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ มาพิจารณาเปรียบเทียบกันเท่านั้น ทั้งนี้เพราะว่าในการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาประเทศไทยนั้นยังไม่มีทฤษฎีหรือแนวความคิดที่แน่นอนตายตัว ส่วนใหญ่ก็นำเอาทฤษฎีหรือแนวความคิดของนักวิชาการตะวันตกมาใช้หรือคิดแปลงก่อนนำมาใช้และแนวความคิดของเลนินเออร์ก็ได้รับความสนใจพอสมควรแต่แนวความคิดของเลนินเออร์นี้มีข้อโต้แย้งกันมาก

โดยเฉพาะจากแนวความคิดของ ชเรมม์ และ รุกเกิลส์ พบว่า "แบบแผนการพัฒนาของ
 ตัวแปรตามแนวความคิดของเลนเนอร์นั้นไม่ใ้มีแบบแผนเดียวกับที่เลนเนอร์ตั้งสมมุติฐาน
 ไว้ ลำดับขั้นตอนการพัฒนาตามประวัติศาสตร์ของภาคสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและ
 การเมือง ของระบบสังคมหนึ่ง ๆ มีลำดับขั้นของการพัฒนาแตกต่างกันไปตามภูมิภาคต่าง ๆ
 ของโลก "(Schremm and Ruggels ๑๙๖๓ : ๕๓-๕๔ อ้างถึงใน เสถียร เขย-
 ประทีป ๒๕๒๔ : ๖๖-๖๗) และเสถียร เขยประทีป (๒๕๒๔ : ๓๔) ก็ได้ศึกษางานของ
 นักวิชาการต่าง ๆ ที่ศึกษาตามแนวความคิดของเลนเนอร์ก็ได้วิจารณ์ถึงการศึกษาของ
 เลนเนอร์ว่า "ผลการวิจัยของเลนเนอร์ที่เกี่ยวกับลำดับขั้นของกระบวนการพัฒนาตามประวัติ-
 ศาสตร์ที่มีลักษณะเหมือนกับทุกหนทุกแห่งนั้นได้รับการพิสูจน์แล้วว่าไม่เป็นความจริง นอกเหนือ
 จากหลักฐานที่ค่อนข้างอ่อนว่าอาจมีแบบแผนของการพัฒนาสำหรับแต่ละภูมิภาคของโลกเพราะ
 ประเทศค่อยพัฒนาส่วนมากมีลำดับขั้นการพัฒนาเป็นของตัวเองซึ่งน่าเชื่อว่าถูกกำหนดโดย
 ลักษณะเฉพาะของสภาพแวดล้อมของประเทศนั้น ๆ "

จากการศึกษาเชิงประจักษ์ เชิงวิจักษ์เบื้องต้น และแนวความคิดต่าง ๆ ที่
 กล่าวถึงในส่วนนี้ ส่วนที่ผู้วิจัยอาจกล่าวได้ชัดเจนก็คือ สำหรับการพัฒนาประเทศไทยนั้น
 เมื่อพิจารณาตามแนวความคิดของเลนเนอร์แล้วเราไม่อาจใช้ตัวแปรบางตัวตามเลนเนอร์ได้
 คือ ตัวแปรการมีส่วนร่วมทางการเมือง เราจึงเปลี่ยนไปใช้ตัวแปรการมีส่วนร่วมทางเศรษฐ-
 กิจและเมื่อเปลี่ยนไปแล้วก็ทำให้ลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ไม่ได้เป็น
 ไปตามแนวความคิดของเลนเนอร์ทั้งหมด จะเห็นได้ชัดเจนเมื่อเปรียบเทียบโดยใช้แผนภูมิ
 ดังนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิที่ ๒๑ เปรียบเทียบแบบจำลองของเลนเนอร์กับไทย



P = การมีส่วนร่วมทางการเมือง (เลนเนอร์)
 การมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจ (ไทย)

ดังนั้นเมื่อพิจารณาถึงขั้นตอนการพัฒนาประเทศไทยเราเองแล้วเราอาจนำเอาแนวความคิดเกี่ยวกับตัวแปรในการพัฒนาประเทศหรือการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่ของเลนเนอร์มาใช้ศึกษาได้แต่ขั้นตอนหรือความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ นั้น จะมีลักษณะเฉพาะที่เป็นของไทยเองซึ่งก็ไม่ได้เป็นไปตามที่เลนเนอร์กล่าวไว้ทั้งหมด เท่าที่ยืนยันแนวความคิดของ ชรามม์ และ รีกเกลส์ กับข้อวิจารณ์ของ เสดียร เขยประทับ ที่ว่าแต่ละภูมิภาคหรือแต่ละท้องถิ่นนั้นมีลำดับขั้นของการพัฒนาที่เป็นของตัวเอง

โดยสรุปสำหรับการพิจารณาเรื่องการนำตัวแปรจากแบบจำลองของเลนเนอร์มาใช้อธิบายการพัฒนาประเทศไทยนั้น ควรจะต้องมีการศึกษาอย่างละเอียดถึงข้อจำกัดและปัจจัยสำหรับการพัฒนาประเทศไทยเองเสียก่อนทั้งนี้มิใช่ปฏิเสธหรือกล่าวว่าแบบจำลองของเลนเนอร์นำมาใช้อธิบายการพัฒนาของประเทศไทยไม่ได้ เพียงแต่นำแนวความคิดมาศึกษาเฉพาะกรณีของประเทศไทยเท่านั้น เพื่อที่จะได้พิจารณาและค้นหาลักษณะของตัวแปรและความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ที่จะใช้อธิบายการพัฒนาเฉพาะของประเทศไทยได้เท่านั้น

จากการศึกษาเชิงวิจักษณ์ทั้งสองประเด็นนี้ทำให้ผู้วิจัยสามารถนำผลการศึกษา
 เชิงวิจักษณ์นี้ขึ้นมายืนยันถึงความถูกต้องของการศึกษาเชิงประจักษ์ได้ว่า "สำหรับการพัฒนาประ-
 เทศของไทยนั้น ตัวแปรที่เรานำมาใช้ในการอธิบายมี ๔ ตัวแปร คือ การเป็นเขตเมือง
 การรู้หนังสือ การใช้สื่อมวลชน และการมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจ และมีลักษณะของความ
 สัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ที่เป็นลักษณะเฉพาะของประเทศไทย"



ศูนย์วิทยพัทยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย